

บทที่ 10

ภูมิวิทยาของอินเดีย

หัวเรื่อง

1. ลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดีย
2. ภูมิวิทยาในปรัชญาอินเดีย

สาระสำคัญ

1. ปรัชญาอินเดีย กลุ่มอาสติกะ (เทวนิยม) เชื่อในเรื่อง พระเจ้าผู้สร้างโลก
2. ปรัชญาอินเดีย กลุ่มนานาสติกะ (อเทวนิยม) ไม่เชื่อในเรื่อง พระเจ้าผู้สร้างโลก
3. ปรัชญาอินเดียโดยทั่วไปเชื่อเรื่องการตายแล้วเกิด กฏแห่งกรรม และความหลุดพ้น คือ โมกชา หรือนิพพาน
4. ทัศนะเรื่องเหตุผลที่แตกต่างกันในปรัชญาหลายกับปรัชญาทางชีวะ

จุดมุ่งหมาย

- เมื่อได้ศึกษาบทที่ 10 เรื่องภูมิวิทยาในปรัชญาอินเดียจบแล้ว นักศึกษาสามารถ
1. เข้าใจคำว่า “ทัศนะ หรือปรัชญา” ตามที่ชาวอินเดียนิยมใช้
 2. แบ่งกลุ่มปรัชญาอินเดียออกได้เป็น 2 กลุ่ม (อาสติกะ กับนานาสติกะ)
 3. ชี้ให้เห็นลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดีย
 4. อธิบายภูมิวิทยาในปรัชญาอินเดียทั้ง 6 ระบบได้
 5. เปรียบเทียบความแตกต่างกันในเรื่องเหตุผลของปรัชญานายายะ กับปรัชญาชีวะ
 6. วิจารณ์ภูมิวิทยาของอินเดียทั้งในจุดด้อยและจุดเด่น

บทที่ 10

ภูมิปัญญาของอินเดีย

บทนำ

ก่อนที่เราจะศึกษาภูมิปัญญาของอินเดียนั้น เรายังคงศึกษาระบบปรัชญาอินเดียให้เข้าใจเสียก่อนเพื่อเป็นพื้นฐานต่อไป

ชาวอินเดียนิยมใช้คำว่า “ทัศนะ” แทนคำว่า “ปรัชญา” ทัศนะแปลว่า “การเห็น” หมายถึง “เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกต้องตามความเป็นจริง” ข้อความนี้คลุมถึงระบบปรัชญาต่าง ๆ อย่างทั่วถึง การเห็นมี 2 อย่าง คือ การเห็นสิ่งภายนอกด้วยตาหยาบตื่อมังสจักษุ และการเห็นความจริงด้วยตาภายในคือปัญญาจักษุ ญาณจักษุ หรือกิพยจักษุ โลกทัศน์คือการหยั่งเห็น สิ่งทั้งหลายในโลก ทั้งรูปธรรมนามธรรม ทั้งด้านวัตถุและจิต ทั้งยืนยันและปฏิเสธ และนี่คือ ปรัชญาในอีกความหมายหนึ่ง ทัศนะในฐานะเป็นปรัชญานิยมเรียกตามชื่อของระบบปรัชญา เช่น คำว่า “นัยยะทัศนะ” มีความหมายเท่ากับ “ปรัชญานัยยะ” แม้ปรัชญาระบบอื่น ๆ ของ อินเดียก็นิยมเรียกอย่างนี้

การจัดกลุ่มปรัชญาอินเดีย คัมภีร์พระเวทเป็นพื้นฐานของปรัชญาอินเดียส่วนใหญ่ มีเนื้อหา 2 ส่วน คือ ชญาณกัณฑ์ ภาคความรู้ และกรรมกัณฑ์ ภาคพิธีกรรมศาสนาฯ คัมภีร์ อารัณยกะและอุปนิษัทอธิบายภาคความรู้ และคัมภีร์พระมหาณะอธิบายภาคพิธีกรรมหรือ การบูชาบัญชี ความรู้ทางปรัชญาของอินเดียได้ก่อตัวขึ้นดุจเมล็ดพืชในพระเวท และองค์รวม

ลักษณะในอุปนิษัทฯ ปรัชญาอินเดียแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เชื่อถือพระเวท เรียก “อาสติก” และกลุ่มที่ไม่เชื่อถือพระเวท เรียก “นาสติก” กลุ่มที่หนึ่งมี 6 คือ นายยะ ໄวเศษิก สางขยะ โยคะ มีมางสา เวทานตะ ปรัชญา 4 ระบบแรกมีพื้นฐานเป็นของตนเอง ส่วนสองอย่างหลัง มีพระเวทเป็นพื้นฐาน มีมางสาและเวทานตะบางที่เรียกเหมือนกันว่ามีมางสา หรือมีคำนำหน้า ให้ต่างกันว่า “บุราเมีมางสา อุตรเมีมางสา หรือกรรมเมีมางสา และชัญามเมีมางสา” โดยลำดับ กลุ่มอาสติกที่มีพื้นฐานเป็นอิสระแก่ตัวเอง แต่พระยอมรับความสำคัญของพระเวทจึงเรียกว่า อาสติก ส่วนกลุ่มนานาสติกนั้นมี 3 คือ ปรัชญาเซน พุทธ และจารวาก เหล่านี้ไม่ยอมรับความ สำคัญของพระเวท และที่ปฏิเสธอย่างรุนแรงที่สุดคือปรัชญาจารวากหรือวัตถุนิยมของอินเดีย

1. ลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดีย

1. เน้นถึงปัญหาอัตมัน เชื่อว่ามีอัตมัน พยายามรู้จักอัตมัน และชำระอัตมันให้ เข้าถึงโมกชา
2. สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชีวิตมนุษย์ มีกำเนิดและ死亡อยู่กับปัญหาชีวิต เช่น ภควัตติและอุปนิษัทกล่าวถึงการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
3. เน้นถึงการพรากรอัตมันจากโลกและเข้าถึงโมกชา เป็นเหตุให้ถูกเรียกว่าเป็นทุน尼ยม ถือโมกชาเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต ก่อให้เกิดจริยะเพื่อเข้าถึงโมกชาทางศาสนา
4. อวิชาชាកือรากของพันธะและสรรพทุกชีวิต พุทธปรัชญาสอนอริยสัจและสังกราจารย์ สอนเวทานตะเพื่อกำจัดอวิชาชាត และเน้นถึงมรรค ๘ โยค ๘ ว่าเป็นทางเข้าถึงโมกชา
5. มีความกลมกลืนระหว่างศาสนา กับปรัชญา ปรัชญาของอินเดียไม่อาจแยกตัว ออกจากศาสนาของอินเดียได้ ความพันธุ์ทุกชีวิตเป็นจุดหมายของทั้งปรัชญาและศาสนา ข้อนี้ ต่างจากปรัชญาตะวันตกที่แยกตัวออกจากศาสนา
6. ต่างเน้นถึงระบบของตน และวิจารณ์ระบบอื่น ๆ ด้วย เป็นเหตุให้มีปรัชญาหลาย ระบบและมีข้อวิจารณ์ถึงกันอย่างมีเหตุผล
7. มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ จึงปรากฏรูปปรัชญาเป็นหลายสาขา เช่น วัตถุนิยม ธรรมชาตินิยม เอกนิยม สัจنيยม พหุนิยม เป็นต้น และมีกิริยาปฏิกริยาระหว่างปรัชญาต่าง ๆ อยู่เสมอ
8. เชื่อหลักกรรมและการเกิดใหม่ โดยถือว่ากรรมเป็นระบบจริยะสากล เป็นระบบ เอกภาพ เป็นปัจจัยนำสัตว์ให้เกิดใหม่ในเรื่องร่างกันตามลักษณะของกรรม เหล่านี้เป็นลักษณะ ทั่วไปในปรัชญาอินเดีย เว้นปรัชญาจารวากหรือวัตถุนิยมของอินเดีย

2. ภาษาไทยในคัมภีร์พระเวท

คำว่า “เวท” แปลว่า “ความรู้” นิยมเรียกันว่า “พระเวท” เป็นวรรณคดีเก่าแก่ที่สุด ของอินเดีย กล่าวถึงความรู้และความคิดทางปรัชญาไว้มาก มีความสำคัญทางปรัชญาศาสนา และศาสตร์ต่าง ๆ บอกให้ทราบว่ามนุษย์ได้แสวงหาอันติมส์จะมานานแล้ว การเข้าถึง อันติมส์จะด้วยภูยานพิเศษเป็นพื้นฐานของพระเวท ได้ศึกษารับฟังสืบท่องกันมาโดยลำดับ เหตุนี้จึงเรียกพระเวทอีกชื่อหนึ่งว่า “ศรuti” คือ การรับฟังสืบ ๆ มา ๆ พระเวทมี 4 คือ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอาทรอพเวท แต่ละพระเวทประกอบด้วยคัมภีร์เหล่านี้ตามลำดับ คือ มัณตระ พระมหาณะ และอุปนิษัท บางแห่งกล่าวว่ามีคัมภีร์อารัณยกะด้วย

พระเวทได้รับการอธิบายด้วยทัศนะแตกต่างกัน คือ

1. อธิบายเชิงธรรมชาติ โดยถือว่าเทพเจ้าบันดาลพลังให้ปรากฏที่ธรรมชาติ และ มนุษย์บูชาธรรมชาตินั้นในฐาน เป็นศาสนาปฐมภูมิ เป็นศาสนาอยุคก่อนเหตุผล
 2. อธิบายในเชิงพิธีกรรม คือ พระเวท กล่าวถึงบทสาดบูชาบัญญามากมาย กล่าวถึง การบูชาเทพบุตรเทพธิดา ไม่มีอะไรมากกว่านี้
 3. อธิบายพระเวทเชิงจริยศาสตร์ โดยถือว่าหลักจริยบัณฑิต คือ สัญลักษณ์ธรรมเนียม ประเพณีของสังคมสوارรค์ และมนุษย์ถ่ายทอดมาใช้ในสังคมมนุษย์
 4. อธิบายในเชิงอุกเทวนิยม คือ ถือว่ามีเทพที่ยิ่งใหญ่เพียงหนึ่งเท่านั้น เรียกทั่วไปว่า เทวารติเทพ หรือบางที่เรียกว่าพระมหेशvar ส่วนเทพนองนั้นอยู่ในฐานะรอง ๆ ลงมา
 5. อธิบายพระเวทเชิงอุกนิยม โดยถือว่าสิ่งแท้จริงมีหนึ่งเท่านั้น เป็นสิ่งนิรันดร อิสระ ในตัวเอง ครอบงำสิ่งทั้งปวง อุญ্ঞหนึ่งอุกฤษ พเป็นเนื้อสารของทุกสิ่ง และหนึ่งนี้เรียกว่า ปุรุษะ บ้าง เรียกว่า สัตบां
 6. อธิบายพระเวทเชิงรหัสนิยม โดยถือว่าพระเวทเป็นปรัชญาที่ลึกซึ้ง ยากที่จะเข้าใจ ได้ เทพออาจจะเป็นสัญลักษณ์ของกระบวนการทางจิต เช่น สุริยเทพอาจหมายถึงปัญญา เป็นต้น
- พระเวทแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ชญาณกัณฑ์ ว่าด้วยความรู้ และกรรมกัณฑ์ ว่าด้วย พิธีกรรม บทสาดต่าง ๆ ในพระเวทเกิดขึ้นเพื่อรวมมนุษย์ความประสงค์แตกต่างกัน ๆ พระเวทกล่าวเรื่องกรรมไว้เป็นหลักจริยศาสตร์ กรรมดีนำไปสู่พระมหาลoka กรรมชั่วนำไปสู่ เกิดในสิ่งที่ไร้ภัยญาณฯ พระเวทกล่าวถึงกำเนิดโลกไว้หลายอย่างไม่เป็นที่ยุติ โดยเฉพาะ

ทุกเวทกกล่าวว่า ในขั้นแรกไม่มีอะไร มีความมีดปกคลุมอยู่ทั่วไป สักเป็นสิ่งเริ่มแรกของโลกฯ ความเชื่อเรื่องอาทิตย์และพระมันปราภูในพระเวทเป็นปฐม และวิวัฒนาการในอุบัติชัก จนถือเป็นเหตุนิยม ในภาคตีตามมีอิทธิพลมาจากเรื่องพระวารุณในพระเวท อย่างไรก็ตาม ถือกันว่าพระเวทเป็นพื้นฐานความคิดทางปรัชญาอินเดีย

3. ญาณวิทยาในปรัชญาจารวาก

ปรัชญาจารวากเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ปรัชญาตถุนิยมของอินเดีย” พุทธศาสนา กล่าวถึงปรัชญาในนามว่า “กามสุขลิเกานุโยค” คือ มุ่งแต่แสวงหาความสุข น่าจะมีมาก่อน พุทธกาลหรือมีมาพร้อมกับภาวะโลกาภิชาน ขัดแย้งกับศาสนาพราหมณ์ในครั้งนั้นอย่างยิ่ง เหตุที่ทำให้เกิดปรัชญานี้ สันนิษฐานว่า คือ การติดในพิธีกรรมศาสนาโดยไม่คำนึงถึงสาระสำคัญ หรือการสอนปรัชญาอุดมคติที่ไม่เหมาะสม ไม่เว้นค่านิยมในการปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น หรือเกิดจากระบบทั้งคุมบ้านเมืองที่ผิดพลาด เป็นเหตุให้คนไม่ได้กับหลักจริยธรรมและชีวิตที่ประณีตกว่า เป็นเหตุให้คนทั่วไปคิดหาความสุขเฉพาะหน้าอย่างง่าย ๆ และเห็นแก่ตัว คำว่า “จารวาก” อาจจะเป็นชื่อของผู้ก่อตั้ง หรือเป็นชื่อของกลุ่มบุคคลที่ถืออุดมการณ์ในการกินการดื่มและการสุขเป็นสำคัญ อิกอย่างหนึ่ง คำว่า “จารวาก” หมายถึงบุคคลที่พูดจาไฟเราะ คือ พูดเชิญชวนในการมาดื่ม มหาบริโภคและหาความสำราญ ปรัชญาจารวากเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “โลกาภัยต” หมายความว่าเป็นปรัชญาที่มีรสนิยมต่ำ คือ นิยมทางโลกถ่ายเดียว

ลักษณะทั่วไปของปรัชญาจารวาก

1. สิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง คือ ประมาณของดิน น้ำ ไฟ และลม
2. ร่างกาย อินทรีย์ และสรรพสิ่งเป็นผลิตผลของธาตุ 4 ที่รวมตัวกัน
3. ความรู้ทางจิตเป็นผลของวัตถุดูน้ำมาเกิดจากเครื่องปฐุ煌ลายอย่าง
4. วิญญาณคือร่างกายที่ยังมีชีวิตนั่นเอง
5. ความสุขทางประสาทสมัพสเป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิต
6. ความตายนั้นเองคือโมฆะ ปรัชญาจารวากปฏิเสธนรกรกสารรค โมฆะ อาทิตย์ ชาติอีดีและชาติน้า การบุชายัญ การทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย โดยถือว่าเหล่านี้เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ พิธีศาสนาเป็นการเลี้ยงซึพของพราหมณ์ พระเวทเป็นเรื่องไร้สาระ

ทฤษฎีความรู้ของอาจารย์

อาจารย์ถือว่าบ่อเกิดความรู้มีอย่างเดียวเท่านั้น คือ ประสาทสัมผัส เพราะสามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์ ปฏิเสธการหาเหตุผลว่าเป็นเรื่องมีดมัว ที่ถูกต้องบ้างก็เป็นเรื่องโดยบังเอิญ และไม่อาจพิสูจน์ด้วยประสบการณ์ได้ ความจริงปรัชญาอาจารย์และปฏิเสธเหตุผลโดยอาศัยเหตุผลนั้นเอง logicปัจจุบันพิสูจน์ให้เห็นว่าสิ่งที่ปรากฏทางประสบการณ์นั้นไม่เป็นความจริงที่ถูกต้องเสมอไป เพราะการรับรู้ทางอินทรีย์นั้นหลอกลวงได้เสมอ อาจารย์ปฏิเสธคัมภีร์คำราด้วยว่าเป็นบ่อเกิดความรู้ที่เชื่อถือไม่ได้

4. ญาณวิทยาในปรัชญาชน

คำว่า “เชน” หรือ “ชิน” แปลว่า “ผู้ชนะ” หมายถึง ชนะความอิຍากและกรรม ผู้ประกาศศาสนาเรียกว่า “ติดถังกร” ถือว่ามีมาแล้วถึง 24 ท่าน มีมหาวีระเป็นท่านสุดท้าย มหาวีระได้อธิบายศาสนาเน้นหนักทางภาคปฏิบัติ เป็นบุคคลยุคเดียวกับพระพุทธเจ้าผู้ก่อตั้งพุทธศาสนา

ทฤษฎีความรู้ของเชน

เชนจัดประเภทความรู้เป็น 2 อย่าง คือ ความรู้ทางตรง มี 3 คือ อรหิ ตาทิพย์ มนประ ยายน การรู้ใจผู้อื่น และเกลาะ การหยั่งรู้สรรพสิ่งโดยตลอด ส่วนความรู้โดยอ้อมมี 2 คือ มติ ความรู้ทางประสบการณ์และทางเหตุผล ศรุติ ความรู้จากการศึกษา การรับฟังตาทิพย์และ การรู้ใจผู้อื่นได้นั้นจัดเป็นความรู้โดยตรง เพราะไม่ต้องอาศัยอินทรีย์รับรู้เป็นสื่อกลาง ส่วนข้อที่ 3 เกвалะนั้นมีความหมายเท่ากับสัพพัญญตญาณ เป็นที่น่าสังเกตว่า ความรู้ทางประสบการณ์หรือทางอินทรีย์ประสาทนั้น ปรัชญาอื่น ๆ ถือว่าเป็นความรู้ตรง เพราะเป็นความรู้ประจำตัว แต่เชนถือว่าเป็นความรู้อ้อม เพราะต้องอาศัยอินทรีย์เป็นสื่อกลางฯ ปรัชญาเชนยังจัดประเภทความรู้ไว้อีก 2 คือ ประมาณะ ความรู้สัมารรถสิ่งตามเป็นจริง และนะะ คือการรู้ลักษณะสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง ความจริงของสรรพสิ่งเกี่ยวข้องกับความคิดของเรา การรู้จักความหมายด้านต่าง ๆ ของสรรพสิ่งเรียกว่า นะะทางความหมายเรียกว่า อรรถนัย นัยทางภาษาเรียกว่า ศัพท์นัย

5. ภูมิวิทยาในปรัชญาไทย

โศตมะเป็นผู้ก่อตั้งปรัชญาฯ นัยยะว่าด้วยวิธีการหาความจริงต่าง ๆ บางที่เรียกว่า วาทวิทยา จัดเป็นตรรกะวิทยาของอินเดีย ในระยะแรกเน้นหนักทางความรู้ ระยะหลังเน้นหนักทางอภิปรัชญา ปรัชญานี้ถือว่าความรู้ทุกอย่างกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับ สรรพสิ่ง ความรู้ทำหน้าที่แสดงสรรพสิ่ง เช่นเดียวกับแสงสว่างช่วยให้เห็นสรรพสิ่ง สรรพสิ่งที่ ความรู้แสดงนั้น เช่น ร่างกาย อินทรี โลกรัตถุ การทำ ความสุขทุกข์ การเกิดใหม่ และ ไม่กษะ เป็นต้น บ่อเกิดความรู้มี 4 อย่าง คือ ประสบการณ์ เหตุผล การเทียบเคียง และพยาน หลักฐาน

ความรู้ทางประสบการณ์หรือความรู้ประจำชั้น เกิดจากการท่องเที่ยนทรีกับสรรพสิ่ง สัมพันธ์กันกำหนดเป็น 2 อย่าง คือ

1. ความรู้ที่กำหนดไม่ได้ เพราะรู้ลักษณะได้เพียงบางอย่างและไม่อาจเรียกชื่อได้ว่า สิ่งนั้นคืออะไร
2. ความรู้ที่กำหนดได้ เพราะกำหนดได้ทุกส่วนของลักษณะ และเรียกชื่อสิ่งนั้นได้

ความรู้วิสามัญแบ่งเป็น 3 คือ

1. สามัญลักษณะ คือ ความรู้คุณสมบัติทั่วไปของสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันอย่างที่เรียกว่า รู้ภาวะสากลของสรรพสิ่ง

2. ชยานลักษณะ คือ ความรู้จักลักษณะสัมพันธ์ที่สองอย่างส่องถ่องกัน เช่น การเห็น ดอกรุหราบุรุษเมืองลินหอม เห็นมะขามป้อมเกิดความรู้สึกว่ามีรสเบร์รี่

3. โภคชະ ความรู้ที่เกิดจากผ่านสัมภានต้องนักปฏิบัติ

ส่วนความรู้ที่เกิดจากการเทียบเคียง อาศัยความเหมือนกันหรือต่างกันของสองสิ่ง เทียบเคียงกัน ต้องอาศัยมีความรู้ในสิ่งหนึ่งมาก่อน และทำการเทียบเคียงกัน เช่น การเทียบเคียง ระหว่างทองแท้กับทองปลอมฯ ความรู้ที่เกิดจากพยานคือบุคคลที่เชื่อถือได้ ผู้นั้นประกอบด้วย ลักษณะ คือ ให้ความรู้เป็นที่เชื่อถือได้ แสดงเจตนาไว้อย่างชัดเจน ไม่มีความขัดแย้งกันทาง ภาษาและความหมายฯ ส่วนหลักฐานหมายถึงคัมภีร์ที่ประกอบด้วยลักษณะ คือ กล่าวถึง สัจภาพเหนือประจำชั้น เป็นสัจภาพที่ไม่มีลักษณะขัดแย้งได้ เป็นสัจภาพที่สามารถเข้าถึงได้ และเทพช่วยให้เข้าถึงได้ด้วย

ความรู้ทางเหตุผลเรียกว่า อนุมาน หมายถึง ความรู้ที่ติดตามมา คือ ติดตามความรู้อื่นมา

จึงต้องอาศัยความรู้อื่นเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน มีความสัมพันธ์ทางเหตุกับผลเป็นสำคัญ การหาเหตุผลของอินเดียมี 2 อย่าง คือ เพื่อตนเอง และเพื่อผู้อื่น เพื่อตนเองประกอบด้วยประโยชน์ 3 ประโยชน์ เช่น

ภูเขานั้นมีไฟ

เพราะ ภูเขานั้นมีควัน

ทั้งนี้ เพราะที่ได้มีวันที่นั้นย่อมมีไฟ

ส่วนการหาเหตุผลเพื่อผู้อื่นต้องประกอบด้วย 5 ประโยชน์ คือเพิ่มอีก 2 ประโยชน์กว่า

ภูเขานั้นมีควัน

เพราะฉะนั้น ภูเขานั้นต้องมีไฟ

ใน 5 ประโยชน์เหล่านั้น ประโยชน์แรกเรียกว่า “ปฏิญญา” ที่ 2 เรียกว่า “เหตุ” ที่ 3 เรียกว่า อุทาหรณ์ ที่ 4 เรียกว่า “อุปนัย” และที่ 5 เรียกว่า “นิคมน” เทอมเล็กคือ “ภูเขา” เรียกว่า “ปักษา” เทอมกลางคือ “ควัน” เรียกว่า “เหตุ” และเทอมใหญ่คือ “ไฟ” เรียกว่า “สาระ” ควันจะต้องติดตามด้วยไฟเสมอไป เพราะต้องมีไฟทุกรายกรณีที่มีควัน แต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีควันเสมอไปที่มีไฟ ตั้งนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลเรียกว่า “พยัปติ” เป็นพื้นฐานสำคัญ อย่างยิ่งในการหาเหตุผล ถ้าไม่เชื่อในเรื่องนี้แล้วจะคิดหาเหตุผลไม่ได้ การหาเหตุผลของตรรกวิทยาอินเดียนี้เป็นที่รวมของวิธีการหาเหตุผลของตรรกวิทยาตะวันตกทั้งนิรภัยและอุปนัย คือ 3 ประโยชน์แรกเป็นแบบอุปนัย และ 3 ประโยชน์หลังเป็นแบบนิรนัย

ปรัชญาอนิยายน์ได้แบ่งประเภทการหาเหตุผลออกเป็น 3 อย่าง คือ

1) ปุร่าวัต การหาเหตุผลจากเหตุที่รู้แล้วไปยังผลที่ยังไม่รู้ เช่น เห็นแมลงคิดว่าฝนจะตก

2) เสสวัต การหาเหตุผลจากผลที่รู้แล้วไปยังเหตุที่ไม่รู้ เช่น เห็นน้ำหลากคิดว่าฝนตกแล้ว

3) สามัญโตทัศตะ การหาเหตุผลที่สองสิ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างจำเป็น เช่น เห็นเขาโคลื้นข้างหนึ่งคิดว่าจะต้องมีอีกข้างหนึ่ง ข้อนี้อาศัยประสบการณ์ไม่ใช่เหตุผลโดยตรง ส่วนสองข้อแรกอาศัยเหตุผลโดยตรง

ลักษณะของเทอมกลางที่ถูกต้องมี 5 อย่าง คือ ต้องมีอยู่ในเทอมเล็ก เช่น มีควันที่ภูเขา ต้องมีบางสิ่งที่เทอมใหญ่จะมีได้ เช่น ควันมีที่ภูเขาระภูเขามีไฟได้ ต้องไม่มีในบางสิ่งที่เทอมใหญ่จะมีไม่ได้ เช่น ควันไม่มีในน้ำ เพราะน้ำไม่เป็นเหตุให้เกิดไฟได้ จะต้องไม่ขัดแย้งกับความรู้ที่ถูกต้อง จะต้องไม่ประาก 若要เป็นเทอมที่ขัดแย้ง

เรื่องเหตุผล ปรัชญาณายะถือหลัก “อสัตการิยา” คือถือว่าผลไม่ได้อยู่ในเหตุมาก่อน แต่ผลเป็นของใหม่ เหตุคือสิ่งที่มาก่อนอย่างจำเป็น ผลคือสิ่งที่มาหลังอย่างจำเป็น ส่วนสิ่งมากก่อนและมาหลังอย่างไม่จำเป็นไม่วัดว่าเป็นเหตุและเป็นผล เหตุนั้นแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ เหตุทางวัตถุหรือทางเนื้อหาของสรรพสิ่ง เหตุให้เกิดความสำเร็จเรียกว่าสัมฤทธิ์เหตุ และ เหตุทั่วไป เช่น เศรษฐนา ตลอดถึงบุญบาป เป็นเหตุทั่วไป

๖. ญาณวิทยาในปรัชญาสามัญ

ผู้ก่อตั้งปรัชญาเนี้ยนามว่า “กบิล” สามัญจะเป็นคำเดียวกับคำว่า “สังขยา” ที่แปลว่า “การนับ” หรือ “จำนวน” แต่ในที่นี้หมายถึง “ความรู้ที่ถูกต้อง” ความรู้ที่ถูกต้องในที่นี้หมายถึง “ความรู้ที่สามารถแยกปัจจุบันจากประภูมิ” ปรัชญาสามัญเน้นทางภาคทฤษฎี ในกรณีที่กล่าวถึงปัจจุบันมากหลายจัดเป็นพหุวิญญาณนิยม ในการนี้ที่ไม่กล่าวถึงพระเจ้าจัดเป็นอเทวนิยม

ทฤษฎีเรื่องเหตุผล ปรัชญาสามัญถือหลัก “สัตการิยา” คือถือว่า “ผลมีอยู่ก่อนแล้ว ในเหตุ” ตรงกันข้ามกับสัตการิยาที่ถือว่าผลเป็นสิ่งใหม่ ปรัชญาสามัญถือว่าผลิตผลทุกอย่างทางวัตถุมาจากประภูมิ และในการทำลาย ผลเหล่านั้นกลับเข้าสู่ประภูมิอีก การผลิตหมายถึงกระบวนการที่เด่นชัดขึ้น ส่วนการทำลายหมายถึงกระบวนการลดต่ำลงหรือจางหายไป การถือหลักสัตการิยาทุมีเหตุผลว่า

1. ถ้าไม่มีผลอยู่ก่อนแล้วในเหตุ ไม่มีทางที่สิ่งใด ๆ จะปรากฏขึ้นได้
2. ผลคือการแสดงออกของเหตุที่มีอยู่แล้ว
3. ผลคือเนื้อแท้ที่รันแรงอยู่ในเหตุ
4. สิ่งที่ผลิตเป็นผลนั้นสัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นเหตุอยู่แล้วในตัว
5. ผลคือสารัตถะแท้จริงของเหตุ

รวมความว่า ถ้าไม่มีผลอยู่ก่อนแล้วในเหตุจะเกิดเป็นผลขึ้นมาไม่ได้ ข้อนี้นอกจากเรียกว่า “สัตการิยา” แล้ว ยังเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การณภัต” มีอยู่ในเหตุ

เรื่องประภูมิ ประภูมิคือเหตุมูลฐานของโลกวัตถุ เรียกว่า ประภูมิเพราเป็นเหตุที่ไร้เหตุ เรียกว่าประธนาเพราเป็นชาตุแท้ของเอกภาพ เรียกว่า อนุมานเพราะรู้ด้วยประสบการณ์เมื่อได้ เรียกว่าซญาเพราะไม่มีความรู้ เรียกว่าศักติเพรามีพลังไม่จำกัด ประภูมิเป็น

เหตุที่ไร้เหตุ อิสระ อันดีมี แลนนิวัลดร ปรัชญาทางชีวะเสนอเหตุผลยืนยันการมีอยู่ของ
ประภูติว่า

1. สิ่งทั่วไปในโลกจำกัด ไม่อิสระ มีเงื่อนไข และสิ้นสุด จึงต้องมีสิ่งตรงกันข้าม และ
สิ่งนั้นคือประภูติ

2. สิ่งในโลกเหมือนกันและต่างกัน บางอย่างต้องมีสิ่งหนึ่งเป็นพื้นฐาน และนั้นคือ
ประภูติ

3. สิ่งในโลกปรากวิกฤตกลมกลืนกัน เพราะมีประภูติเป็นเหตุ ประภูติมีคุณสมบัติ

3 อย่าง คือ

1) สัตตava เป็นแสงสว่าง เป็นความดี เป็นความสุข มีสีขาว

2) รชva เป็นบ่อเกิดความผิดพลาด ความทุกข์ ความเร้าร้อน ความทรมาน มีสีแดง

3) ตมva เป็นความเมตตา ความโง่เขลา ความงมงาย ความหนังาก มีสีดำ

ไตรคุณเหล่านี้จัดแยกกันแต่ทำงานร่วมกัน เหมือนตัวตะเกียง นำมัน และไส้ตะเกียง
สิ่งทั้งปวงประกอบด้วยไตรคุณของประภูติเหล่านี้ จึงปรากวิญญาณเป็นเดียวชั่วบ้าง แล้วแต่ว่า
ส่วนไหนจะปรากวิญญาณมาก

เรื่องปุรุษเป็นความจริงฝ่ายนามธรรม อาจจะเรียกว่าวิญญาณ หรืออาทิตย์ มีหน้าที่รู้
ไม่ใช่กาย อินทรีย์ สมอง หังการ ปัญญา เป็นสิ่งบริสุทธิ์ เป็นพื้นฐานความรู้ มีเหตุผลยืนยัน
ความมีอยู่ของปุรุษ คือ

1) สิ่งผสมทุกอย่างเป็นไปตามเจตจำนงของปุรุษ

2) สิ่งทั้งปวงมีไตรคุณ และสิ่งไร้ไตรคุณคือปุรุษ

3) จะต้องมีศูนย์ของประสบการณ์ทุกอย่างและนั้นคือปุรุษ

4) ประภูติเป็นสิ่งถูกรู้ต้องมีผู้รู้คือปุรุษ

5) การที่คนเรารพยายามเข้าถึงโมฆะเพราะมีผู้พยายาม และผู้นั้นคือปุรุษ ปุรุชนั้น
มีจำนวนมากหมาย เพราะ

1) คนเรารู้สิ่งต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ต้องมีปุรุษต่างกัน

2) ถ้ามีเพียงหนึ่ง เมื่อคนหนึ่งรู้ต้องรู้เหมือนกันทุกคน

3) ปุรุษมีลักษณะเหมือน ๆ กัน ต่างกันแต่คุณสมบัติ ตามที่มีสัตตava รชva ตมva มาจาก
หรือ้อย

ประภูติกับปุรุษต่างกันแต่ออาศัยกันเป็นไป ปุรุษต้องอาศัยประภูติเป็นพาหนะ จึงจะ

ถึงจุดหมาย ดุจคนตาดีแต่ขาดพิการ กับคนตาบอดขาดอัศัยกันเดินทาง เพียงแต่ปูรุษเข้าใกล้ ประภากุติํให้เกิดวิวัฒนาการ เมื่อปูรุษออกจากประภากุติเด็ดขาดและรู้ชัดธรรมชาติของตน กับบรรลุในกุณะ ปรัชญาสังขยะเป็นอเทวนิยมมากกว่า

7. ภูมิปัญญาในปรัชญาเมืองสา

คำว่า “เมืองสา” หมายถึง “การสอบสวนเชิงวิจารณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง” เป็นปรัชญาควบคู่กับเวทานตะ เช่นเดียวกับนัยยะกับไวยากรณ์ และสารขยายกับโยคะ เมืองสาเรียกว่า “ปูรวเมืองสา หรือกรรมเมืองสา” เพราะอธิบายเบื้องต้นของพระเวท ส่วนเวทานตะเรียกว่า “อุตรเมืองสา หรือชญานเมืองสา” เพราะอธิบายเบื้องปลายของพระเวท ปูรวเมืองสา ชำระอาทิตย์ให้บริสุทธิ์ก่อนเข้าถึงเวทานตะ เวทานตะจึงเป็นปรัชญาสืบเนื่องมาจากเมืองสา เมืองสาถือว่าพระเวทเป็นสิ่งนิรันดร สิ่งสำคัญที่สุดในพระเวทคือเรื่องพระหมู มีเมืองสาจากอธิบายพระเวทแล้วยังแสดงแง่คิดทางปรัชญาด้วย กล่าวถึงธรรมชาติ ความสมเหตุสมผล ของความรู้และวิธีการต่างให้ความรู้สมเหตุสมผล ในเรื่องนี้ปรัชญาเมืองสาจึงตกอยู่ในอิทธิพลของนัยยะและไวยากรณ์ เพราะต้องอาศัยหลักเหตุผลของนัยยะ และการอธิบายปรัชญา ยังใหญ่ของไวยากรณ์

ความสมเหตุสมผลของความรู้

ประภากรกล่าวว่า ความรู้ที่สมเหตุสมผลนั้นคือความเข้าใจถูกต้อง ความเข้าใจถูกต้อง เป็นความรู้ตรึงและสมเหตุสมผล ต่างจากความจำที่เป็นเพียงรอยประทับใจหรือความตรึงตรา เท่านั้น ๆ ภูมาริละเอียดว่า ความรู้ที่สมเหตุสมผลนั้น คือ ความเข้าใจสิ่งที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อน ให้ความรู้ในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง ไม่เกิดจากเหตุขัดแย้ง อิสระจากความขัดแย้ง ๆ รวมความว่า ความรู้ที่สมเหตุสมผลประกอบด้วยเงื่อนไขเหล่านี้ คือ

- 1) ต้องไม่เกิดจากเหตุที่ขัดแย้งกัน
 - 2) ไม่มีเหตุขัดแย้งในตรรกวิทยา
 - 3) ให้ความเข้าใจที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อนคือให้ความรู้ใหม่
 - 4) เป็นตัวแทนของสิ่งทั้งหลายได้อย่างแท้จริง ๆ
- โดยนัยนี้ ขึ้นชื่อว่าความรู้ทุกอย่างย่อมมีความสมเหตุสมผลในตัวเอง ไม่ต้องอาศัย

ความรู้อย่างอื่นเข้ามาช่วยเหลือแต่อย่างใด ความสมเหตุสมผลของความรู้เกิดจากเหตุแท้จริงที่ให้เกิดความรู้นั้น ไม่เกิดจากเงื่อนไขอย่างอื่น ประภากรและกุมาริละมีความเห็นตรงกันในเรื่องนี้ ประภากรกล่าวว่า ความรู้ที่อยู่ในฐานะเป็นความรู้จัดว่ามีความสมเหตุสมผลทั้งสิ้น ส่วนความไม่สมเหตุสมผลเนื่องมาจากความรู้นั้นไม่กลมกลืนกับธรรมชาติแท้จริงของสิ่งนั้น ๆ กุมาริละกกล่าวว่า ความสมเหตุสมผลประกอบด้วยความเข้าใจสิ่งนั้น ๆ โดยปราศจากข้อขัดแย้ง เพราะขัดแย้งนั้น เช่น การไม่กลมกลืนกับธรรมชาติแท้จริงของสิ่งนั้น ๆ เป็นต้นฯ ส่วนความไม่สมเหตุสมผลเกิดจากสิ่งประกอบบางอย่างที่ขัดแย้ง เช่น คนเป็นโรคดีซ่านเห็นหอยสังข์สีเหลือง การรู้จักหอยสังข์สีเหลืองจัดว่าเป็นความรู้ที่ไม่สมเหตุสมผล เนื่องมาจากเหตุขัดแย้งทางจักษุประสาท การรับรู้เชือกเป็นสูญก็จัดว่าไม่สมเหตุสมผล เพราะขัดกับการเห็นเชือกว่าเป็นเชือกในภายหลัง อย่างไรก็ตาม ความรู้ที่ไม่สมเหตุสมผลนั้นก็จัดว่ามีลักษณะสมเหตุสมผลอยู่ในตัว เพราะกลมกลืนกับเหตุที่ขัดแย้งอย่างนั้น ความสมเหตุสมผลของความรู้เกิดขึ้นพร้อมกับความรู้นั้น เพราะเรารู้ได้ทันทีว่าเรามีความรู้นั้น เงื่อนไขแท้จริงที่ให้เกิดความรู้ สมเหตุสมผลย่อมให้ความสมเหตุสมผลมาพร้อมกับความรู้นั้น รวมทั้งเกิดความเชื่อในความสมเหตุสมผลของความรู้นั้นด้วย ปรัชญา มีmagic ถือว่า ความรู้ที่สมเหตุสมผลขึ้นอยู่กับความรู้นั้nenong ส่วนความรู้ที่ไม่สมเหตุสมผลเกิดจากเหตุภายนอก

ปรัชญา นัยยะถือว่า ความรู้เป็นสิ่งกลาง ๆ เรื่องความสมเหตุสมผลหรือไม่สมเหตุสมผลนั้นเกิดขึ้นภายหลัง และขึ้นอยู่กับการทดสอบ นักปรัชญา มีmagic สำคัญถ่วงท่าทีว่าความรู้จะเป็นกลาง ๆ ไม่ได้ เราจึงแต่ความรู้ที่สมเหตุสมผลหรือไม่สมเหตุสมผล ไม่เคยรู้จักความรู้กลาง ๆ ถ้าจะมีความรู้อย่างกลาง ๆ ก็คงไม่ใช่ความรู้อย่างแน่นอน ความรู้ทุกอย่างจะต้องสมเหตุสมผลหรือไม่สมเหตุสมผลอย่างโดยย่างหนึ่ง และยอมรับว่าความไม่สมเหตุสมผลนั้นเกิดจากเหตุภายนอกบางอย่าง

การเทียบเคียงในความหมายของปรัชญา มีmagic สำคัญ การเทียบเคียงคำที่เป็นชื่อกับสิ่งที่ถูกเรียกด้วยชื่อนั้น คือจัดว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้อย่างหนึ่ง เช่น เทียนเคียงวัวป่าที่ประจักษ์กับคำว่าวัวที่เคยรู้จัก และคำว่า “ศัพทะ” ที่ถือว่าหมายถึงคัมภีร์พระเวทนั้น ได้แก่ สิงสาгал หรือที่เรียกว่าความคิดในปรัชญา แต่เดิม สิงสาgal นั้นถูกเรียกชื่อโดยการเปล่งเสียงในแบบภาษาต่าง ๆ สิงสาgal ที่เรียกว่า “ศัพทะ” นั้นเป็นสิ่งนิรันดร แต่เสียงที่เปล่งเสียงและตัวอักษร สัญลักษณ์ในภาษาเป็นสิ่งไม่นิรันดร อีกประการหนึ่ง สิงสาgal ที่หมายถึงนั้นเป็นวิธีการจำเป็นสำหรับสืบสานไว้ปัจจุบันที่เราไม่ได้รับรู้โดยตรง ปรัชญา นัยยะถือว่าเป็นวิธีการหาเหตุผล

อย่างหนึ่ง ส่วนประชาญามีมากสารทีอ้วว่าเป็นป่อเกิดความรู้อย่างหนึ่ง ที่จริงสามารถถอดเชิงในรูปของการหาเหตุผลได้

ธรรมชาติของความรู้ ประภากรกล่าวว่า ความรู้ยอมประภาคตัวเอง มีความชัดแจ้ง ในตัวเอง ไม่ต้องมีสิ่งอื่นช่วยประภาคให้ แต่ความรู้เป็นสิ่งที่ไม่นิรันดร คือ มีเกิดมีดับ ความรู้ ประกอบด้วยไตรยางค์ คือ ประภาคตัวเอง ประภาคบุคคล และประภาคสิ่งทั้งหลาย ความรู้ คงเป็นความรู้ อตามันเป็นผู้รู้ และสิ่งเป็นสิ่งทูกรู้ ๆ ส่วนกุมาธิละกกล่าวว่า ความรู้ไม่ประภาค ตัวเอง ความรู้เป็นสิ่งทูกรับรู้ไม่ได้ แต่ความรู้เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของอาทิตย์ ความรู้ ประกอบด้วยองค์ 4 คือ กัตตา กรรม การณ์ และผล การทำปราภูในกัตตาคือผู้ทำ แต่ผล ของการทำปราภูในกรรมที่ถูกทำ ตัวอย่างเช่น การหุงข้าว ผู้หุงเป็นกัตตา ข้าวสารเป็นกรรม ไฟเป็นการะคือเหตุ และความอ่อนนุ่มของข้าวสารคือผล กิริยาในการหุงปราภูในกัตตา แต่ผลของ การหุงคือข้าวสารสุกปราภูที่กรรม ความรู้ไม่ใช่เนื้อแท้ของอาทิตย์ เราหาเหตุผล ได้ว่าเรามีความรู้จากสิ่งที่ถูกรู้ เหล่านี้คือหลักไตรยางค์ของความรู้ตามที่สอนของประภาคร เพราะความรู้ประภาคตัวเองจึงเปรียบเทียบความรู้ด้วยดวงประทีป เพราะความรู้ประภาค บุคคลจึงกล่าวว่าเป็นผู้รู้ และ เพราะความรู้ประภาคสิ่งจึงกล่าวว่ามีความรู้ในสิ่งหรือเรื่องนั้น ๆ

ทัศนะของประภาครเรื่องความรู้ที่ผิดพลาด ได้กล่าวมาแล้วว่า ในเรื่องความสมเหตุ สมผลของความรู้นั้น ประชาญามีมากสารทีอ้วว่า ความรู้ทุกอย่างมีความสมเหตุสมผลในตัวเอง ส่วนความไม่สมเหตุสมผลเกิดจากความขัดแย้งบางประภาคในเหตุที่ให้เกิดความรู้ ถ้าเป็น เช่นนั้นแล้วความรู้ที่ผิดพลาดจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ? ประภาครและกุมาธิละตอบปัญหานี้ต่างกัน ประภาครคือว่าความรู้ที่ผิดพลาดตามความหมายทางตรรกวิทยาจะเกิดขึ้นไม่ได้ ความรู้ที่ ผิดพลาดคือสิ่งที่เรียกว่าความถูกต้องเพียงบางส่วนนั่นเอง ความรู้ที่ผิดพลาดคือความรู้ที่ ไม่สมบูรณ์ ความรู้ที่ไม่สมบูรณ์นิยมเรียกว่าความรู้ผิดพลาด แต่ความรู้ผิดพลาดก็ยังมี ความถูกต้องบางส่วนอยู่ ความผิดพลาดเป็นเรื่องความไม่เข้าใจ ไม่ใช่ความเข้าใจผิด ความรู้ ที่ผิดพลาดประกอบด้วยเงื่อนไขทางจิต 2 อย่าง คือ ความรู้ 2 อย่างไม่สัมพันธ์กัน เนื่องมาจาก ไม่เข้าใจความแตกต่างระหว่างความรู้ 2 อย่างนั้น แทนที่จะเป็นความรู้เรื่องหนึ่งกล้ายเป็น ความรู้ 2 อย่าง คนละเรื่องกัน ตัวอย่างเช่น คนเป็นโรคดีซ่านม่องเห็นสีขาวเป็นสีเหลือง นี้คือ ความรู้ 2 อย่างในขณะเดียวกัน ความรู้อย่างหนึ่งว่าสีขาว และความรู้อีกอย่างหนึ่งว่าสีเหลือง นี้คือความรู้ไม่สมบูรณ์

ทัศนะของกุมาธิละเรื่องความรู้ที่ผิดพลาด กุมาธิละเห็นด้วยกับประภาครในเรื่อง

ความสมเหตุสมผลของความรู้ มีส่วนแตกต่างจากทัศนะของประภากรอยู่ว่า ความรู้ที่ผิดพลาดคือความเข้าใจผิด ไม่ใช่เพียงความไม่เข้าใจ ภูมาริลະถือว่าความรู้ผิดพลาดคือความวิปริตทางจิตอย่างหนึ่ง ภูมาริลະถือว่าการเห็นเชือกเป็นงู หรือเปลือกหอยเป็นเงินนั้น ความรู้สองอย่างประสบกันอย่างผิด ๆ ไม่ใช่ เพราะไม่รู้ว่าสองอย่างนั้นแตกต่างกัน แต่เพราะสองอย่างนั้นไม่กลมกลืนกัน ความรู้ผิดพลาดเป็นตัวแทนผิด ๆ ของสิ่งทั้งหลาย ความรู้ผิดพลาดเกิดขึ้น เพราะโภชบางประการที่ให้เกิดความรู้นั้น เป็นความรู้ที่ขัดแย้งกับความรู้ส่วนผล ความรู้เก่าไม่ตรงกับความรู้ใหม่ที่เป็นส่วนผล

ทัศนะของรามานุชเรื่องความรู้ผิดพลาด รามานุชมีความเห็นในเรื่องนี้เหมือนกับประภากร คือถือว่าความรู้ผิดพลาดคือความไม่เข้าใจ เป็นความรู้ที่ถูกต้องบางส่วน ความรู้ดังกล่าวไม่สมเหตุสมผล กำจัดความรู้ผิดพลาดได้ด้วยการพยายามลดความผิดพลาดลง ความจริง ความรู้ผิดพลาดจะปรากฏว่าถูกต้องตลอดเวลาที่ความผิดพลาดยังไม่ปรากฏ ความแตกต่างระหว่างความรู้ถูกต้องกับความรู้ผิดพลาดไม่ใช่เรื่องทางเหตุผล แต่เป็นเรื่องทางภาคปฏิบัติ

เรื่องอาทิตย์กับความรู้ ประภากรถือว่าอาทิตย์ไม่มีความรู้เป็นชาติแท้โดยตัวเอง ความรู้ไม่ใช่สิ่งนิรันดรแม้ว่าอาทิตย์เป็นสิ่งนิรันดรก็ตาม ความรู้มีปรากฏและไม่ปรากฏ เมื่อปรากฏก็ประภาครอาทิตย์เป็นประชาชน ประภาครรบและตัวเอง อาทิตย์ต้องเป็นกัตตา จะเป็นกรรมไม่ได้ ความรู้ทุกอย่างจะต้องเป็นความรู้โดยตัวเองฯ ภูมาริลະถือว่าความรู้โดยตัวเอง เป็นความรู้ระดับสูง แต่นายายถือว่าทั้งความรู้และอาทิตย์ถูกเบิดเผย อาทิตย์ถูกรู้ในฐานเป็นกรรมของความรู้ได้ด้วย อาทิตย์จึงเป็นทั้งกัตตาและกรรม เพราะอาทิตย์จะหายเป็นกรรมของอาทิตย์เองได้ด้วย ผู้รู้กล้ายเป็นสิ่งที่ถูกรู้ได้ด้วย...

สรุปเนื้อหาสำคัญในบทที่ 10

1. ปรัชญาอินเดียแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 1.1 กลุ่มศาสนาสหัสเรศ (เทวนิยม) กลุ่มที่มีความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท
 - 1.2 กลุ่มศาสนาสหัสเรศ (อเทวนิยม) กลุ่มที่ไม่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวทและเรื่องพระเจ้า
2. ลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดีย
 - 2.1 เชื่อเรื่องอาทิตย์
 - 2.2 ปรัชญา มีความสัมพันธ์กับชีวิต
 - 2.3 อวิชชา คือ สาเหตุของสรรพทุกข์
 - 2.4 โมกชา เป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต
 - 2.5 มีความกลมกลืนระหว่างศาสนา กับปรัชญา
 - 2.6 ต่างเน้นถึงระบบของตนและขอบวิจารณ์ระบบอื่น ๆ
 - 2.7 มีลักษณะเป็นปรัชญาธรรมชาติ วัตถุนิยม เอกนิยม สังนิยม พหุนิยม ฯลฯ
 - 2.8 เชื่อในกฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่
3. ญาณวิทยาในคัมภีร์พระเวท ถือว่าความรู้เกิดจากพระเวท
4. พระเวทแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ
 - 4.1 ซญาณกัณฑ์ – ว่าด้วยความรู้
 - 4.2 กรรมกัณฑ์ – ว่าด้วยพิธีกรรม
5. ญาณวิทยาในปรัชญาจารvacī ถือว่าความรู้เกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส
6. ญาณวิทยาในปรัชญาเซน ถือว่าความรู้มี 2 อย่าง คือ

- 6.1 ความรู้ทางตรง “ได้แก่ ตาทิพย์ การรู้ใจคนอื่น และการheyจู้สรรสิ่ง
- 6.2 ความรู้โดยอ้อม “ได้แก่ ความรู้ทางประสบการณ์ และการคิดหาเหตุผล
7. ภูมิวิทยาในปรัชญาไทย ถือว่า ความรู้วิสามัญแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ
- 7.1 สามัญลักษณะ คือ ความรู้คุณสมบัติทั่วไปของสิ่งต่าง ๆ
 - 7.2 ชญาณลักษณะ คือ ความรู้จักลักษณะสัมพันธ์ทั้งสองอย่างส่องถึงกัน
 - 7.3 โยคะ คือ ความรู้ที่เกิดจากผ่านสามารถดึงนักปฏิบัติ
8. บ่อเกิดของความรู้ ปรัชญาไทยถือว่า 4 อย่าง คือ
- ประสบการณ์, เหตุผล, การเทียบเคียง และพยานหลักฐาน
9. ปรัชญาไทยแบ่งการหาเหตุผลออกเป็น 3 อย่าง คือ
- 9.1 การหาเหตุผลจากเหตุที่รู้แล้วและไบยังผลที่ยังไม่รู้
 - 9.2 การหาเหตุผลจากผลที่รู้แล้วไบยังเหตุที่ยังไม่รู้
 - 9.3 การหาเหตุผลที่สองสิ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างจำเป็น
10. เรื่องเหตุผล ปรัชญาไทยถือหลัก “อสัตการย瓦ท” คือ ถือว่าผลไม่ได้มีอยู่ในเหตุมาก่อน แต่ผลเป็นของใหม่
11. เหตุคือสิ่งที่มาก่อนอย่างจำเป็น ผลคือสิ่งที่มาหลังอย่างจำเป็น
12. เหตุนั้น แบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ
- เหตุทางวัตถุ หรือทางเนื้อหาของสรรพสิ่ง
 - เหตุให้เกิดความสำเร็จเรียกว่า “สัมฤทธิ์เหตุ”
 - เหตุทั่วไป เช่น เทคะ เจตนา ตลอดถึงบุญ บาป เป็นเหตุทั่วไป
13. ปรัชญาสังขยะ แปลว่า “การนับ” หรือ จำนวน แต่ในที่นี้หมายถึง “ความรู้” ที่ถูกต้อง
14. ความรู้ที่ถูกต้อง หมายถึง ความรู้ที่สามารถแยกปruzของจากประกูล
15. ทฤษฎีเรื่องเหตุ ปรัชญาสังขยะถือว่าเป็น “สัตการย瓦ท” คือ ถือว่า “ผลมีอยู่ก่อนแล้ว ในเหตุ”
16. การถือหลักสัตการย瓦ท มีเหตุผลว่า
- 16.1 ถ้าไม่มีผลอยู่ก่อนแล้วในเหตุไม่มีทางที่สิ่งใด ๆ จะปรากฏมีขึ้นได้
 - 16.2 ผล คือ การแสดงออกของเหตุที่มีอยู่แล้ว
 - 16.3 ผล คือ เนื้อแท้ที่เรียนแฝงอยู่ในเหตุ
 - 16.4 สิ่งที่ผลิตเป็นผลนั้นสัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นเหตุอยู่แล้วในตัว

16.5 ผล คือ สารัตถะที่แท้จริงของเหตุ

17. ภูมิวิทยาในปรัชญา มีมาก่อน

– ท่านประภากรกล่าวว่า ความรู้ที่สมเหตุสมผลนั้น คือ ความเข้าใจที่ถูกต้อง

– ท่านกุมาริละ ถือว่าความรู้ที่สมเหตุสมผลนั้น ได้แก่

17.1 ความเข้าใจสิ่งที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อน

17.2 ให้ความรู้ในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง

17.3 ไม่เกิดจากเหตุขัดแย้ง

17.4 เป็นอิสระจากความขัดแย้ง

18. ความรู้ที่สมเหตุสมผลนั้น ประกอบด้วยเงื่อนไขเหล่านี้ คือ

18.1 ต้องไม่เกิดจากเหตุที่ขัดแย้งกัน

18.2 ไม่มีเหตุขัดแย้งในตรรกวิทยา

18.3 ให้ความเข้าใจที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อน คือ ให้ความรู้ใหม่

18.4 เป็นตัวแทนของสิ่งทั้งหลายที่ต้องย่างแท้จริง

19. ท่านประภากรและกุมาริละ มีความเห็นตรงกันในเรื่องที่ว่า ความสมเหตุสมผลนั้นเกิดขึ้น ภายหลัง และขึ้นอยู่กับการทดสอบ

20. ปรัชญาṇายายะ ถือว่า ความรู้เป็นสิ่งกลาง ๆ เรื่องความสมเหตุสมผลนั้นเกิดขึ้นภายหลัง และขึ้นอยู่กับการทดสอบ

21. นักปรัชญา มีมากร่วมกันว่า ความรู้จะเป็นกลาง ๆ ไม่ได้ เราจึงแต่ความรู้ที่สมเหตุสมผล ไม่เคยรู้จักความรู้กลาง ๆ

22. ความรู้ทุกอย่างจะต้องสมเหตุสมผลหรือไม่สมเหตุสมผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

23. อะไรคือธรรมชาติของความรู้ ประภากรกล่าวว่า

– ความรู้ย่อมประการตัวเอง

– มีความชัดแจ้งในตัวเอง

– ไม่ต้องมีสิ่งอื่นช่วยประการให้

24. ความรู้เป็นสิ่งไม่นิรันดร คือ มีกิจมิติบ

25. ความรู้ประกอบด้วย ไตรยางค์ คือ

– ประการตัวเอง

– ประการบุคคล

- และประการสิ่งทั้งหลาย
26. ภูมาริลະກล่าวว่า ความรู้ไม่ประการตัวเอง ความรู้เป็นสิ่งที่ถูกกรับรู้ไม่ได้ แต่ความรู้เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของอาทิตย์
27. ความรู้ประกอบด้วยองค์ 4 คือ
- กัตตา กรรม การณะ และผล
 - ตัวอย่างเช่น การหุงข้าว ผู้หุง เป็นกัตตา ข้าวสารเป็นกรรม ไฟเป็นการณะ คือ เหตุ และความอ่อนนุ่มของข้าวสาร คือ ผล

คนใดชอบนอน ก็อบดูย ไม่ห่มน
เกียจคร้านและโกรธง ย
เหล่านี้เป็นหนทางของคนเสื่อม

ปริภูมิ ๓๕/๔๗๑—๔๗๒

คำตามประจำบทที่ 10

1. ลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดียมีอะไรบ้าง อธิบาย
2. คำว่า “เหวนิยมและอเทวนิยม” ของปรัชญาอินเดีย ท่านเข้าใจอย่างไร อธิบาย
3. พระเวทถือว่า ได้เป็นคัมภีร์ที่เป็นบ่อเกิดของความรู้ ได้รับการอธิบายไว้อย่างไรบ้าง
4. ปรัชญาเชนกับปรัชญาจารวากมีทัศนะแตกต่างกันในเรื่องญาณวิทยา อย่างไร อธิบาย
5. ปรัชญาṇายายะถือว่าอะไรคือบ่อเกิดของความรู้ และความรู้แบ่งออกเป็น กี่ประเภท อธิบาย
6. ความรู้ทางเหตุผล ปรัชญาṇายายะ เรียกว่าอะไร อธิบายให้เห็นชัด
7. ปรัชญาṇายายะได้แบ่งการหาเหตุผลออกเป็นกี่ประเภทอะไรบ้าง
8. ท่านเข้าใจคำว่า “สัตการิยาท” ในปรัชญาสางขยะ อย่างไร อธิบาย
9. ท่านประภากร ได้แสดงให้เห็นว่าความสมเหตุสมผลของความรู้หมายความว่า อย่างไร อธิบาย
10. ปรัชญาṇายายะกับปรัชญาเมืองสาวนีทัศนะแตกต่างกันในเรื่องความรู้อย่างไร อธิบาย
11. ท่านประภากรและท่านกุமาริละ ได้กล่าวถึงธรรมชาติของความรู้ไว้ แตกต่างกันอย่างไรบ้าง อธิบาย
12. ท่านกุมาริละกับท่านประภากรณ์ทัศนะเกี่ยวกับความรู้ที่ผิดพลาดอย่างไร อธิบาย